

Notes impertinents (XVI) Basil Rathbone i el “meu” Sherlock Holmes

Antoni Serra

*The Scarlet
Claw.*

Era el meu darrer any (provisional, com sempre: a tothora em crida la geografia que m'és adversa) de viure a Mallorca quan va morir l'actor anglès, però nat a terres sud-africanes, Basil Rathbone. O sia, el 1967 d'un segle que començ a dubtar —vull dir que cada dia en tenc més proves del contrari— si va existir realment, com no fos a l'horitzó de les boires confusionàries. Ho recordaré sempre. Perquè, jo que som tan poc aficionat a les necrològiques amb pretensions literàries, em va causar un impacte poc freqüent en la meua biologia sentimental: Rathbone, des que l'havia vist al cinema del meu poble —l'Alcázar per imposició franquista— interpretant un personatge adorable, el de Sherlock Holmes, era part inamovible de les meves preferències cinematogràfiques. Som així de fidel, tant en qüestions d'amors —molts d'amors per un sol Diable vertader— com en els més diversos aspectes del setè art.

Fa poc, l'amic i col·lega *tempsmodernià* Ferrer Miserol —ell sí que sap on déu se colga: a cap banda d'enlloc— em va fer l'obsequi d'una pel·lícula enllaunada, *The Scarlet Claw*. Feia anys i panys que no l'havia vista i, la veritat sia dita, la recordava vagament, però sí que tenia la sensació que m'havia semblat una de les millors, si no la millor, de les moltes —prop de quinze— del personatge Holmes

interpretat per Rathbone. Jo, de jove (i encara ara, per què no dir-ho?), era un apassionat del detectiu inventat per Arthur Conan Doyle i m'havia llegit la major part de la seva obra, des d'*A study in escarlet* (com la vaig devorar, per tots els llamps infernals!) fins a *The adventures of Sherlock Holmes*, *The Hound of the Baskervilles*, *The Sign of the Four* i *The memoirs of Sherlock Holmes*, entre d'altres. Era un plaer llegir l'autor britànic —sembla que era molt mal de suportar, segons les biografies que conec, com a persona— tan distant, tan oposat a la mel·líflua i victoriana Agatha Christie, pura, estricta i avorrida frivolitat (amb l'excepció de *Ten Little Niggers*). Així que Holmes es va convertir, juntament amb el doctor Watson, en un dels herois de ficció de la meua adolescència. No s'han d'estranyar, per tant, que quan el vaig veure per primera vegada en el cine del poble en blanc i negre, a principis dels anys cinquanta, ja per a sempre, fins i tot ara convertit en un vell sentimental i agnòstic, no vaig ser capaç de destriar entre Holmes i l'actor que li donà vida en imatges, o sia: Basil Rathbone. Eren el mateix en un sol cos —com si fos la transsubstanciació que ens explicaren els frares de la meua infància— vertader, personatge literari i intèrpret cinematogràfic.

El Basil Rathbone de *The Adventures of Sherlock Holmes* (la pel·lícula de Werker), de *Sherlock Holmes in Washington* (Neill) o la ja esmentada de *The Scarlet Claw* (també de Roy William Neill) restà, en la meua memòria, com a únic i possible i inamovible Holmes. És cert que li vaig veure altres films, alguns d'indubtable qualitat i mèrit, com *The Adventures of Robin Hood* o *We're No Angels*, per citar-ne tan sols dues, amb disset anys de distància entre l'una i l'altra, però ja em perdonaran si els dic —i ho dic i escric— que aquell home, nascut el 1892 i mort el 1967, sorgia en el record vestit amb gavany (que imaginava de color marró), cobert per un capell d'ala estreta (que també imaginava marró), pipa a la boca, aficionat a la morfina i resident a un petit pis londinenc del 221 de Baker Street (per cert que vaig tenir la sort de conèixer, personalment, aquest indret de Londres reconstruït com a museu de la imaginació literària: una meravella d'intel·ligència).

The Scarlet Claw —el film de Neill que ara he tornar a veure, produït el 1944— no és una història policíaca basada en una novel·la de Conan Doyle, igual que moltes altres de la mateixa època i amb el personatge Holmes, sinó que el guió cinematogràfic té el referent d'un text original de Paul Gangelin i Brenda Weisberg "based on the characters created by Conan Doyle". Vet aquí per què vostès hi trobaran l'atmosfera, l'ambient i els personatges (amb un Watson exquisidament interpretat per Nigel Bruce) del novel·lista escocès, però no la podran identificar amb cap de les seves creacions literàries. Roy William Neill va per lliure, crea els seus propis mons narratius i cinematogràfics, però alhora és fidel al conan Doyleisme, o sia: no s'aparta ni un mil·límetre de l'estètica original del Holmes de sempre.

D'aquell conjunt de films, bàsicament dels anys quaranta del segle XX (hi podríem afegir, per què no?, obres de S. S. Van Dine —el gran inventor d'un altre detectiu excels, Philo Vance—, d'Edgar Wallace o d'Erle Stanley Gardner), crec que *The Scarlet Claw* és una de les realitzacions més afortunades i meritòries. Una obra que fins i tot amb els anys no ha perdut interès, que estimula la curiositat i manté viva la força narrativa cinematogràfica. Un bon film, per dir-ho d'una manera planera. Hi ha moltes produccions (fins i tot algunes sobre la novel·lística de Chandler, com *The Lady in the Lake*, de Robert Montgomery, 1947) que no li arriben a les soles de les sabates.

I no parlem de la producció actual! El cine, avui, ha perdut profunditat —bellesa, rigor, intimitat estètica— per convertir-se, amb algunes poques excepcions, en espectacle fàcil i de frivolitat boirosa. Ja el 1981, el meu admirat Damià Huguet —han passat deu anys de la seva mort, quina barbaritat!— ja ens advertia, parlant de Godard i de Polanski, de la ruptura "entre el fet real del cinema viu i els interessos creats —i la manipulació— per terceres persones; cosa, aquesta, que tan poc ha dit sempre a favor del cinema total, obert, fet sempre amb honestedat". I el temps no perdona. I el temps, avui, confirma la sospita d'Huguet: és per això que m'interessa tan poc el cinema d'avui, espectacular però buit, i em segueix meravellant el cinema del passat, el qual, malgrat els anys, es viu i dinàmic. Com *The Scarlet Claw* i Basil Rathbone mateix.

Esper que, quan em toqui l'hora (i ja no manca gaire) i després de la darrera erecció vital, m'enterrin dins un baül estibat de vells films de la meua joventut (no sigui cosa que els efectes especials continuïn estabornint-me!) ■

The Scarlet Claw.